

УХВАЛЕНО вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди протокол № 3 від «12» червня 2020 року		Система управління якістю ХНПУ імені Г.С. Сковороди ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ Економіка підприємства	ЗАТВЕРДЖЕНО В.о. ректора Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди Ю. В. [signature] від «12» червня 2020 р.
---	---	--	--

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

(назва навчальної дисципліни)

рівня вищої освіти	Першого (бакалаврського) (назва рівня вищої освіти)
галузі знань	05 Соціальні та поведінкові науки (шифр і назва галузі знань)
спеціальності	051 Економіка (код і назва спеціальності)
освітня програма	Економіка, управління та право (шифр і назва)
Шифр за навчальним планом	ЦПП-1.31

Розробники програми: В. Соляр кандидат економічних наук, доц.,
завідувач кафедри економічної теорії,
фінансів і обліку

Рецензенти: В. Сідельнікова кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри фінансів і обліку ХНПУ імені
Г.С. Сковороди

В. Ганін кандидат економічних наук, професор
кафедри міжнародних економічних відносин та
фінансів ХТЕІ КНТЕУ

Обговорено та рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету
протокол № 10 від «10» червня 2020 року

Голова ради (В.О. Процевський)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено центром ліцензування, акредитації і контролю якості освіти

Директор (І. Єсьман)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Пояснювальна записка

Програма *обов'язкової* навчальної дисципліни *Економіка підприємства* складена відповідно до освітньої програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань *05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 051 Економіка*.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «*Економіка підприємства*» є формування здатностей самостійно мислити, приймати управлінські рішення, виконувати комплексні економічні розрахунки для ефективного здійснення господарської діяльності на рівні підприємств.

Основними завданнями вивчення дисципліни «*Економіка підприємства*» є вивчення господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах підприємств; закріплення комплексу економічних знань і засвоєння досягнень теорії та практики управління підприємствами.

У результаті вивчення даної дисципліни студенти повинні:

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньої програми формуються **програмні компетентності**:

ІК Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері економіки та у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області професійної діяльності.

ЗК 5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ФК 1. Здатність виявляти закономірності функціонування сучасної економіки на мікро- та макrorівні.

ФК 3. Розуміння основних особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки.

ФК 4. Здатність описувати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних та прикладних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

ФК 6. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

ФК 7. Здатність застосовувати комп'ютерні технології обробки даних для вирішення економічних завдань, здійснення аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів.

ФК 9. Здатність прогнозувати на основі стандартних теоретичних та економетричних моделей соціально-економічні процеси.

ФК 11. Здатність використовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування економічних рішень.

ФК 14. Здатність проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, стану функціональних підсистем підприємств, організацій та установ.

Передумови вивчення дисципліни:

Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення даної дисципліни: «Економіка, бізнес, економічне мислення», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Історія економіки та економічної думки», «Регіональна економіка», «Статистика».

Перелік дисциплін, вивчення яких безпосередньо спирається на дану дисципліну: «Бухгалтерський облік», «Фінанси підприємств», «Страховання», «Фінансовий менеджмент», «Аналіз господарської діяльності».

Результати навчання задисципліною. У результаті опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі мають досягнути таких **програмових результатів навчання**:

ПРН 1. Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки.

ПРН 3. Використовувати аналітичний та методичний інструментарій для розуміння логіки прийняття господарчих рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).

ПРН 6. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

ПРН 9. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.

ПРН 11. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПРН 12. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.

ПРН 19. Демонструвати вміння абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3,5 кредити ЄКТС 105 годин.

2. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Модуль 1. Підприємство в сучасній системі господарювання

Тема 1.1. Теорії підприємств і основи підприємництва

Підприємство як економічний суб'єкт. Поняття підприємства як організаційно відокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Еволюція теорій економіки підприємства. Сучасні наукові спрямування економіки підприємства. Соціологічний, технічний, правовий та економічний підходи до дослідження підприємства. Новітні концепції дослідження економіки підприємства. Сучасні принципи діяльності підприємства, їх підпорядкованість і взаємозв'язок. Підприємництво як сучасна форма господарювання. Підприємництво як особливий вид діяльності, стиль і тип господарської поведінки. Функції підприємницької діяльності. Сучасне визначення підприємництва. Суб'єкти та об'єкти підприємництва. Принципи здійснення, форми і моделі підприємницької діяльності. Типи професійної підприємницької діяльності та їх особливості. Мале підприємництво в ринковій економіці.

Тема 1.2. Види підприємств, їх організаційно-правові форми

Правові основи функціонування підприємств. Юридичні аспекти, що слугують законодавчою базою функціонування підприємства (організації) та об'єднання підприємств. Господарський кодекс України: суб'єкти господарювання, їх майно, зобов'язання та відповідальність. Організаційно-правові форми підприємства. Виокремлення підприємств за окремими ознаками: залежно від форм власності (приватне, колективне, комунальне, державне, зі змішаною формою власності, іноземні інші види), залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду (унітарні та корпоративні); за правовим статусом і формою господарювання (одноосібні, кооперативні, господарські товариства, орендні). Головні види та напрями діяльності підприємств. Види: звичайна (операційна та фінансова) та надзвичайна діяльність.

Тема 1.3. Зовнішнє середовище господарювання підприємств

Вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємств. Характеристика суб'єктів мікросередовища (постачальники ресурсів, посередники, конкуренти та інші). Макросередовище господарювання та його основні чинники. Загальні тенденції світового та регіонального соціально-економічного розвитку та перспективи участі України у міжнародних організаціях (СНД, ЄС, ВТО). Ринкове середовище господарювання організацій. Складові елементи ринкової інфраструктури. Загальні принципи та етичні норми поведінки господарюючих суб'єктів на ринку.

Тема 1.4. Структура та управління підприємством

Поняття і сутність системи управління підприємством. Сучасні принципи управління. Функції управління підприємством. Методи управління підприємством. Організаційні структури управління підприємством: ієрархічні та адаптивні. Класифікація видів організаційних структур управління. Переваги та недоліки різних видів організаційних структур управління. Особливості корпоративного управління.

Тема 1.5. Ринок і продукція

Поняття ринку. Функції ринку: ціноутворююча, посередницька, регулююча, реалізуюча, економічна, інтегруюча, інформаційна, стимулююча, контролююча. Характеристика та параметри різних форм і типів ринків. Чотирьохпозиційний підхід до загальної структуризації ринків: з позицій або суб'єктного складу, продуктово-ресурсного наповнення, елементно-технологічних зв'язків і територіально-просторової організації. Сучасний ринок продукції (послуг). Конкуренція: поняття, форми, методи. Конкурентні переваги суб'єктів господарювання. Предметна і функціональна конкуренція. Фактори які впливають на конкурентну боротьбу. Принципи та поведінки суб'єктів господарювання на ринку. Еластичність реакції підприємств на дії конкурента, особливості поведінки виробника продукції в залежності від сили конкуренції. Суть та система забезпечення принципу соціального партнерства та свободи підприємництва.

Тема 1.6. Планування діяльності підприємства

Сутність планування діяльності підприємства, його принципи і методи. Система планів підприємства. Бізнес-план підприємства, його зміст, методика розробки його окремих розділів. Сутність прогнозування діяльності підприємства: цілі, ознаки, принципи. Методи прогнозування: екстраполяція, інтерполяція, експертний, нормативний, пошуковий.

Модуль 2. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

Тема 2.1. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці

Поняття персоналу підприємства. Категорії персоналу підприємств (керівники, спеціалісти, службовці, робітники). Поділ персоналу за професіями, спеціальностями і кваліфікацією. Особливості структури персоналу підприємств та організацій різних типів, розмірів і форм власності. Кадрова політика підприємства. Продуктивність праці як економічна категорія. Показники рівня продуктивності праці. Динаміка і резерви підвищення продуктивності праці на підприємствах різних галузей економіки України за сучасних умов господарювання. Поняття оплати праці. Основна заробітна плата і додаткова оплата праці. Основні функції заробітної плати (відтворювальна, стимулююча, регулююча, соціальна) та їх реалізація. Механізм державного регулювання оплати праці та соціального захисту. Договірне регулювання оплати праці найманого персоналу шляхом укладання різнорівневих тарифних угод. Основи організації оплати праці на підприємствах (в організаціях). Тарифно-посадова система (тарифно-кваліфікаційні довідки; кваліфікаційні довідники посад керівників, спеціалістів і службовців; тарифні сітки; схеми посадових окладів або єдина тарифна сітка). Форми і системи оплати праці робітників.

Тема 2.2. Капітал підприємства і виробничі фонди

Поняття капіталу підприємства. Види та функції капіталу.

Виробничі фонди підприємства: основні та оборотні. Оцінка, класифікація і структура основних фондів. Поліпшення основних фондів. Знос та амортизація основних фондів. Показники використання основних фондів підприємства. Склад, структура й нормування оборотних фондів підприємства. Основні напрями поліпшення використання оборотних фондів.

Тема 2.3. Інвестиційні ресурси підприємства

Економічна сутність інвестицій та їх структури. Класифікація інвестицій за об'єктом вкладення капіталу, за характером участі в інвестиційному процесі, за формами власності, за регіональною ознакою, за періодом інвестування. Класифікація інвесторів за напрямами основної діяльності, за цілями інвестування, за належністю до резидентів. Основні поняття інвестиційної діяльності, її об'єкти та суб'єкти. Інвестиційна діяльність у спеціальних

(вільних) економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку. Оцінка економічної ефективності виробничих інвестицій.

Тема 2.4.Інноваційна діяльність

Поняття і змістова характеристика інновацій та інноваційної діяльності. Фінансова підтримка інноваційної діяльності. Загальна характеристика інноваційних процесів. Види інноваційних процесів: технічні, організаційні, економічні, соціальні, юридичні. Сутнісне тлумачення науково-технічного прогресу (НТП). Більш доскональні й нові технології, матеріали та енергія, засоби праці й кінцева продукція як усталені загальні напрями НТП. Пріоритетні напрями НТП: прогресивні базові технології; синтетичні, композиційні і надчисті матеріали; ядерна та інші нетрадиційні види енергії; робототехнічні комплекси та гнучкі автоматизовані системи; комплексна автоматизація та комп'ютеризація виробництва і процесів управління. Організаційний прогрес (ОП) як узагальнене явище використання організаційних, економічних, соціальних і юридичних нововведень. Особливості ОП, що відрізняють його від НТП. Об'єкти: організація виробництва і праці, окремі елементи економічного механізму господарювання (підприємства), соціальні та правові. Економічна ефективність технічних та організаційних нововведень.

Тема 2.5.Техніко-технологічна база та виробнича потужність підприємства

Поняття та характеристика техніко-технологічної бази виробництва. Змістова характеристика і форми технічного розвитку підприємства (технічне переозброєння: модернізація, капітальний ремонт і заміна діючого устаткування). Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства, його передбачуваність, етапність і послідовність. Поняття, види і чинники формування виробничої потужності. Механізм розрахунку виробничої потужності підприємства та визначення рівня її використання. Визначення максимально можливого випуску продукції за наявної потужності.

Тема 2.6.Організація виробництва і забезпечення якості продукції

Організація виробництва як форма забезпечення ефективної діяльності підприємства. Формування та структура виробничого процесу. Основні принципи організації виробничого процесу. Організаційні типи виробництва та їх характеристика. Виробничий цикл, його характеристика та структура. Методи організації виробництва. Якість та конкурентоспроможність продукції. Стандартизація та сертифікація продукції. Державна політика у сфері управління якістю продукції.

Модуль 3.Ефективність діяльності підприємства і забезпечення його розвитку

Тема 3.1.Витрати на виробництво та реалізацію продукції

Витрати як процес формування і використання ресурсів. Класифікація витрат та їх класифікація. Групування витрат за економічними елементами. Витрати виробничої собівартості продукції (робіт, послуг). Собівартість продукції на різних етапах операційного циклу: незавершеного виробництва, товарної і реалізованої продукції. Витрати, що не входять до собівартості реалізованої продукції.

Тема 3.2.. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

Загальна характеристика фінансової діяльності підприємства (організації). Джерела формування доходу і прибутку підприємства. Фінансова звітність підприємства: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про власний капітал, звіт про рух грошових коштів. Накопичення обліково-звітної інформації для аналізу фінансово-економічних результатів підприємства. Планування прибутковості підприємства. Ефективність діяльності підприємства.

Тема 3.3. Розвиток підприємств: сучасні моделі, трансформація та реструктуризація

Сутнісна характеристика, роль і значення розвитку підприємства. Підходи до вивчення розвитку підприємств: вітчизняний і зарубіжний досвід. Видова класифікація процесів розвитку: за масштабом змін у соціально-економічній системі підприємства, за якістю змін; залежно від об'єкту змін; залежно від характеру змін; залежно від динаміки змін; залежно від рівня невизначеності процесів; залежно від основи змін; залежно від можливості

управління змінами; залежно від корпоративної стратегії та інше. Еволюційна та революційна концепції розвитку підприємств. Сучасні моделі розвитку підприємств. Основні моделі розвитку підприємства МакКінсі: оборонна модель, модель "втрата права на розвиток", модель "бізнес видихається", модель "захоплення винахідництвом майбутнього", модель "генерування ідей при відсутності нового бізнесу", модель "неспроможність реалізувати потенціал" та інші. Особливості управління підприємством за кожною моделлю розвитку. Основні кризові прояви, що супроводжують розвиток підприємства на різних фазах, горизонтах і моделях. Об'єктивна необхідність і стратегія структурної перебудови економіки та її базових галузей. Сутнісна характеристика та організаційні форми трансформації підприємств: реструктуризація, санація, злиття, поглинання, диверсифікація, перепрофілювання, реформування (зміна форм власності), конверсія. Практика здійснення та ефективність трансформації і реструктуризації суб'єктів господарювання. Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) трансформації різних організаційних утворень. Конверсія, диверсифікація та розукрупнення виробництва як дійові форми реструктуризації суб'єктів господарювання. Злиття, поглинання в процесах формування нових організаційних утворень. Економічне обґрунтування створення холдингів, ПФГ, асоціацій, концернів, корпорацій в окремих галузях народного господарства України.

Тема 3.4. Економічна безпека та антикризова діяльність

Сучасне розуміння економічної безпеки підприємств, та її місце і роль в системі управління підприємством. Сутність, недоліки та переваги інформаційною, зовнішнього та ресурсно-функціонального підходу до вивчення економічної безпеки підприємств та організацій. Методичні підходи до конструювання аналітичних показників оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Методичні принципи та вимоги до конструювання показників економічної безпеки підприємства. Витратні, результатні та порівняльні підходи до конструювання аналітичних показників економічної безпеки підприємства. Формування системи ключових копії рольних індикаторів оперативного та стратегічного моніторингу. Методи моніторингу економічної безпеки підприємства: метод "побічного продукту"; "нульовий метод"; метод "ключових індикаторів"; метод "тотального вивчення". Активні та пасивні методи забезпечення економічної безпеки підприємства. Конкурентна розвідка сучасних підприємств та способи захисту комерційних інтересів. Чотири способи вирішення проблем забезпечення економічної безпеки підприємства. Фіктивна та тіньова підприємницька діяльність як загроза економічній безпеці підприємства. Сучасні способи та моделі управління корпоративними правами власності. Основні технології поглинання підприємств. Банкрутство підприємств (організацій) як економічне явище. Сутнісна характеристика банкрутства підприємства (організації). Симптоми прояву банкрутства суб'єкта господарювання. Імовірні зони ризику банкрутства. Методики оцінки "ймовірності банкрутства підприємства". Реакція господарюючого суб'єкта на настання кризового фінансово-економічного стану. Процедура офіційного порушення справи про визнання банкрутом того чи іншого підприємства (організації). Основні положення Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом". Організаційно-економічні заходи і допустима тривалість процесу ліквідації підприємства (організації)-банкрута.

3. Засоби діагностики успішності навчання

У процесі вивчення дисципліни використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання: - стандартизовані тести; - поточне опитування; - залікове модульне тестування та опитування; - командні проекти; - аналітичні звіти, реферати, есе; - презентації результатів виконаних завдань та досліджень; - оцінювання результатів КППЗ; - студентські презентації та виступи на наукових заходах; - ректорська контрольна робота; - екзамен.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання— екзамен

5. Рекомендовані джерела Базові

1. Березін О.В., Березіна Л.М., Бутенко Н.В. Економіка підприємства: Навч. посібник. – К.: Знання, 2009. – 390с.
2. Бойчик І. М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – Вид. 2-е, доп., перероб. – К. : Атіка, 2007. – 528 с.
3. Бондар Н. М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – К.: А.С.К., 2004. – 400 с.
4. Економіка підприємства / За заг. ред. д.е.н., проф. Петровича Й.М. – Львів: Новий Світ, 2004. – 680с.
5. Економіка підприємства: Підручник / За ред. А.В. Шегди. – К.: Знання, 2006. – 614с.
6. Шваб Л.І. Економіка підприємства. - Навчальний посібник. - К.: 19 Каравела, 2011. - 416 с.

Допоміжні

1. Ареф'єва О. В., Сахаєв В. Г., Ареф'єв О. В., Махсма М. Б., Попрозман О.І. Економіка підприємства: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Європейський ун-т. – К. : Видавництво Європейського університету, 2004. – 238 с.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електрон. Ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua> 2.
3. Економіка підприємства - Підручник. / Ред. С.Ф.Покропивного. - К.: КНЕУ, 2006. –528с.
4. Економіка підприємства: Збірник задач і тестів: Навч. посібник для ВНЗ / Харів П.С. – К., 2008. – 405с.
5. Економіка підприємства: Підручник / За заг. та наук. ред. Г.О. Швиданенко. – (вид. 4-те, перероб. і доп.). – К.: КНЕУ, 2009. – 816с.
6. Манів З.О., Луцький І.М. Економіка підприємства: Навч. посібник. – К.: Знання, 2006. – 580с.
7. Оробчук М.Г., Лисий І.В. Задачі з економіки підприємства та методика їх розв'язування: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001.
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Текст]: офіц.текст. [Електрон. Ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 15 "Дохід", затверджене Наказом Мінфіну України, від 31.12.2000 р. № 318. [Електрон. Ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/rada.kiev.ua / laws](http://zakon.rada.gov.ua/rada.kiev.ua/laws).
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 "Витрати", затверджене Наказом Мінфіну України від 31.12.2000 р. № 318. [Електрон. Ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/rada.kiev.ua / laws](http://zakon.rada.gov.ua/rada.kiev.ua/laws).
11. Примак Т.О. Економіка підприємства: Навч. Посібник. – К.: Вікар, 2001. – 178с.
12. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства / Ю.С. Цал-Цалко. – К. : ЦУЛ, 2002. – 656с.
13. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. [Електрон. Ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
14. Шваб Л. І. Економіка підприємства (для самостійної роботи): Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. /Житомирський держ. технологічний ун-т. – Житомир : ЖДТУ, 2004. – 424 с

6. Додаткові ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua>
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
4. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. Режим доступу: <http://www.imf.org>
5. Офіційний сайт Міністерства економіки України. Режим доступу:

<http://www.me.gov.ua>

6. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Режим доступу:
<http://www.mon.gov.ua>

7. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Режим доступу:
<http://www.minfin.gov.ua>

8. Офіційний сайт Національного банку України. Режим доступу:
<http://www.bank.gov.ua>

9. Офіційний сайт Ради підприємців України при КМУ . Режим доступу:
<http://www.radakmu.org.ua>

10. Офіційний сайт Світового банку. Режим доступу: <http://www.worldbank.org>

11. Силабус курсу. Режим доступу:
http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_economiki/Silabus/

12. Дистанційний курс. Режим доступу: <http://lms.hnpu.edu.ua/>